

ефективно взаємодіяти з природою у виконанні соціальних, виробничих і економічних завдань.

Ключові слова: інтегрований підхід, інтегрований урок, компетентнісно орієнтоване навчання, екологічне виховання, природничі предмети.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт базової середньої освіти : затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#n16> (дата звернення: 25.02.2021).

2. Ільченко В.Р., Гуз К.Ж. Модернізація змісту освіти як національна проблема. *Всеукраїнський науково-практичний журнал «Директор школи, ліцею, гімназії»*. №6. 2018. С. 35-38.

3. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 року №988-р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/988-2016> (дата звернення: 25.02.21).

ДО ВПРОВАДЖЕННЯ В 5-6 КЛАСАХ ЗАСАД ЦІЛІСНОЇ ОСВІТИ

*Гуз Костянтин,
докт. пед. наук, пров. наук. співробітник,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна*

У світлі виконання Указу Президента «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» освіта розглядається як фундамент, інструмент позитивних змін молодих поколінь до довкілля, змін у їхній свідомості, особливо в період 10-15 років, коли закінчується формування фундаментальних структур мислення у молодих поколінь, які забезпечують економічний розвиток соціуму при високому ступені надійності системи ефективною, справедливою освіти.

Умовою реалізації змісту принципів ефективною, справедливою освіти є його цілісність, а результатом їх впровадження в освітньому процесі є формування в учнів наукової картини світу, її особистісно значимою складовою –

життєствердного національного образу світу учнів, їхніх ключових компетентностей [1, с. 75]. Освіта для сталого розвитку спрямована на формування здатності учня взаємодіяти відповідно до принципу соціоприродної справедливості з об'єктами довкілля – середовища життя, з яким учень пов'язаний обміном речовин, енергії, інформації. Відповідно до означеного принципу всі живі системи, які існують в середовищі життя, мають право на задоволення життєвих потреб, на розвиток відповідно до загальних закономірностей природи [2].

Компетентності екологічної взаємодії із системами природи учень може набути тільки в безпосередній взаємодії з об'єктами довкілля. Звідси випливає одна з основних умов реалізації справедливої, ефективної освіти, особливо в 5-6 класах: наявність систематичних уроків у довкіллі, у змісті програм і підручників, наявність у їх системі предмету «довкілля», який впроваджувався в 500 школах країни у 1-6 кл. до 2014 року і надавав учням можливість набувати природовідповідно високих рівнів інтелекту, високих рівнів соціальної зрілості, мотивації навчання, цілісності свідомості.

Модель методичної системи впровадження принципів та методичних підходів освіти для сталого розвитку в традиційну освіту обґрунтовувалась автором в багатьох працях, в тому числі і в праці «Методичні підходи до впровадження в шкільну освіту засад освіти для сталого розвитку» [1, с. 75].

Серед понять у стандарті освіти (початкової, базової, профільної) мають фігурувати метапредметні компоненти змісту освіти, які необхідно втілити в усі рівні його реалізації – рівень навчального предмету, навчального матеріалу, навчальної діяльності, результатів навчання таким чином, щоб поняття ефективної і справедливої освіти – реальні об'єкти соціоприродного довкілля, поняття «наукова картина світу», «життєствердний національний образ світу», «ключові компетентності», читацька, природничо-наукова, математична грамотність виступали скрізними, узагальнюючими поняттями в усіх програмах, підручниках, в результатах навчання.

Особистісно орієнтоване навчання вимагається освітніми галузями державних стандартів початкової, базової, профільної освіти. Конкретизація цих вимог має реалізуватися в усіх навчальних програмах, підручниках, в першу чергу, розробленими відповідно до змісту предмету технологіями формування наукової картини світу, її особистісно значимої складової – життєствердного образу світу учнів.

Досвід впровадження моделі освіти для сталого розвитку «Довкілля» (1992-2014) показав, що образ світу учня є його освітньою характеристикою, вихідним пунктом і результатом всякого пізнавального процесу, всякої взаємодії з дійсністю. Для довговічності і процвітання вітчизняного суспільства необхідно формувати в учнів життєствердний національний образ світу, які обумовлять життєствердну модель світу суспільства. Інакше образ світу буде формуватись стихійно – деструктивний або агресивний. Молоді покоління, які поповнюватимуть суспільство з таким образом світу, призведуть до агресивної чи деструктивної моделі світу суспільства і в кінцевому рахунку – до його недовговічності [3].

Більш поширено про технології формування наукової картини світу, цілісного світогляду, життєствердного образу світу суб'єктів навчання, в тому числі інноваційні аспекти реалізації цифрової освіти, віртуальної реальності, засоби діагностики ефективності дидактичного процесу з методичними основами формування наукової картини світу, життєствердного образу світу – у збірнику наукових праць «Технології інтеграції змісту освіти» [4].

Ключові слова: справедлива освіта, сталий розвиток суспільства, принцип соціоприродної справедливості, образ світу учня, модель світу суспільства.

Список використаних джерел

1. Гуз К. Ж. Методичні підходи до впровадження в шкільну освіту засад освіти для сталого розвитку. *Технології інтеграції змісту освіти* : зб. наук. пр. за матеріалами міжнар. наук.-практ. конф. «Інтеграція змісту освіти на засадах

освіти для сталого розвитку», м. Полтава, 26 квітня 2012 р. / редкол. : В.Р. Ільченко (голов. ред.) та ін. Полтава : ПОІППО, 2012. Вип. 4. 320 с.

2. Державний стандарт базової середньої освіти : затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#n16> (дата звернення: 15.02.2021).

3. Ільченко В. Р., Гуз К. Ж. Модернизация содержания образования как национальная проблема. *Педагогика*, 2011. № 4. С. 8-12.

4. *Технології інтеграції змісту освіти* : зб. наук. пр. Всеукраїнського круглого столу «Інтеграція змісту освіти в профільній школі», 17 квітня 2019 р., Полтава / за ред. В. Р. Ільченко. Вип. 11. Полтава : ТОВ «АСМІ», 2019. 184 с.

НАВІЩО І ЯК ПРАЦЮВАТИ З КОНТРОВЕРСІЙНИМИ ЗАПИТАННЯМИ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ

*Гупан Нестор,
докт. пед. наук, професор,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна*

За роки незалежності Україна утвердилася як демократична держава з громадянським суспільством, характерною ознакою якого вважається плюралізм думок. Розбудова цього процесу тісно пов'язана з освітою, зокрема й школою, однією з найважливіших завдань якої є формування громадянської компетентності учнів. Адже молодь треба підготувати до зіткнення з великою кількістю соціальних проблем, розв'язання яких ускладнено суперечливими інтересами різних верств і тому потребують від молодої людини вмінь обговорювати різні позиції, аргументувати думку, шукати шляхи досягнення консенсусу. Тому уроки, особливо із суспільствознавчих предметів, зокрема й історії, мають дати учням змогу навчитися демократичним процедурам, насамперед цивілізованій дискусії, де кожен висловлює власну думку, захищаючи її на протигагу опонентам, які, зазвичай, відстоюють протилежні позиції, використовуючи контрверсійні твердження.